

Näringsdepartementet
Anneke Svantesson
103 33 Stockholm

n.registrator@regeringskansliet.se
anneke.svantesson@regeringskansliet.se

2015-04-27

Ert dnr: N2015/2191/J
Vårt dnr: 2015/0011/1

Naturskyddsföreningens svar på remiss om konkurrenskraftsutredningens slutbetänkande "Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring"

Sammanfattning

Naturskyddsföreningen anser:

- att konkurrenskraftsutredningen inte i tillräcklig omfattning utgår från alla tre dimensionerna av hållbar utveckling. Utan hållbart brukande av naturresurserna kan inte en långsiktig konkurrenskraft skapas.
- att betänkandet grovt missar målet om stärkt konkurrenskraft genom att föreslå att utgångspunkten för en framtida strategi ska vara att villkor och regler för svenska företag ska vara i paritet med konkurrentländerna. Att sänka dagens krav på lantbruket urholkar i praktiken de mervärden som delbetänkandet pekar på är en förutsättning för en stärkt konkurrenskraft. Det är en sänkt ambition för svenskt lantbruk.
- att utredningen inte i tillräcklig omfattning tar med samhällskostnader av miljö- och hälsoeffekter i sin analys.
- att utredningen förbiser ekologisk odlings roll för att öka konkurrenskraften trots att eko är ett utmärkt exempel på när tydliga mervärden resulterar i ökad lönsamhet.
- en svensk livsmedelstrategi behövs men att strategins övergripande mål ska formuleras inte enbart som ökad tillväxt, konkurrenskraft och värdeskapande utan även som ekologisk hållbarhet.

Naturskyddsföreningen har tagit del av konkurrenskraftsutredningens slutbetänkande "Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring", SOU 2015:15, och har tidigare kommenterat delbetänkandet. Föreningen har inte deltagit i själva utredningen men medverkat i de publika hearingarna och vid ett tillfälle beretts möjlighet att träffa utredningssekreteriatet. Att ingen från det civila samhället – utöver jordbruksnäringen - var en del av utredningen har säkerligen bidragit

till att slutbetänkandet inte ger en tillräckligt nyanserad bild av framtida konkurrensmöjligheter.

Övergripande

Naturskyddsföreningen anser att ett levande, svenskt, konkurrenskraftigt jordbruk behövs och är centralt för såväl landsbygdsutveckling som flera av miljö kvalitetsmålen. Föreningen arbetar aktivt för att sprida information om de svenska mervärdena, t ex genom kampanjer för ekologisk produktion och kött från djur som betat svenska hagar.

Konkurrenskraftsutredningens slutbetänkande ger värdefull aktuell information som kan fungera som en av utgångspunkterna för den livsmedelsstrategi som är under utarbetande. Strategin måste dock ta flera andra aspekter i beaktande än de som konkurrenskraftsutredningen belyser, bl a miljöfrågorna.

Utredningen diskuterar hur kostnaderna för miljö- och djuromsorg inverkar på den totala lönsamheten men tar i mycket ringa omfattning upp andra kostnader, t ex bolagsskatt och el, vilka är lägre i Sverige än i många andra länder. Detta bidrar tyvärr till att utredningen något förenklat ofta hänför bristande lönsamhet till den svenska miljö- och djurskyddslagstiftning. I realiteten är den bristande lönsamheten en komplex fråga som inte bara beror av en rad lagkrav utan även av det enskilda företagens skicklighet.

Utredningens direktiv

Föreningen välkomnade tillsättandet av konkurrenskraftsutredningen men framförde tidigt att dess direktiv tydligare borde ha gett utredningen i uppdrag att utgå från att ekosystemens bärkraft sätter ramen för hållbar utveckling. Tyvärr var direktivet inte ens tydligt när det gällde att alla tre dimensioner av hållbar utveckling skulle beaktas när konkurrenskraft skulle belysas. Utan hållbart brukande av naturresurserna kan inte en långsiktig konkurrenskraft skapas. Eftersom denna grundläggande utgångspunkt saknades i direktivet har utredningens slutprodukt brister. Trots avsaknad av direktiv rörande detta, hade utredningen kunnat välja att inkludera dessa centrala föreställningar på ett än tydligare sätt.

Ett exempel på en central frågeställning som inte belyses i slutbetänkandet är hur det ökade trycket på naturresurserna kommer att påverka utvecklingen av konkurrenskraften. Bristen på rent vatten, vikande mullhalter i markerna, utarmad biologisk mångfald osv kommer att visa sig alltmer. De länder som tidigt satsar på produktionssystem som minskar den negativa påverkan på naturresurserna, kommer att ha en konkurrensfördel.

Utredningens utgångspunkter – att miljö- och djurskyddskraven är höga

I såväl dagens samhällsdebatt som i utredningens arbete utgår man ifrån att dagens svenska miljö- och djurskyddskrav är höga och lyfter dessutom ofta fram att de skulle vara högre än omvärldens. Detta antagande kräver granskning. Att påstå att kraven är höga ger vid handen att de miljöproblem som jordbruket skapar är lösta. Så är knappast fallet. Att de negativa effekterna på omgivande vatten, biologisk mångfald, mullhalter i marken, utsläpp av växthusgaser m m är stora råder ingen vetenskaplig tvist om. Det vore mer korrekt att diskutera miljökrav i relation till de problem som måste åtgärdas.

Att dessutom hela tiden utgå från att Sverige har den strängaste lagstiftningen på området är också tveksamt. Under lång tid var så fallet men omvärlden har förändrats. Ett exempel

är lagstiftningen kring användning av kemisk bekämpning där Danmark idag har skarpare skatt än Sverige. Naturskyddsföreningen föreslår en oberoende granskning av hur svenska miljökrav förhåller sig till omvärldens.

När det gäller djurskyddslagstiftning instämmer vi i utredningens slutsats att Sverige i högre grad ligger före andra länder.

Konkurrenskraft i relation till mervärden

I kapitel 4 resonerar slutbetänkandet om regler och villkor. Tyvärr relaterar inte utredningen denna diskussion i särskilt hög grad till miljötilståndet. Visserligen står det i 4.2 att ”nationella beslut om produktionsmedelsskatter grundas på en analys av bl a effekter på konkurrenskrafter.” vilket med en välvillig tolkning kan inkludera miljöfrågor. Men givet allvaret i miljötilståndet borde miljöfrågan ha apostroferats.

I avsnitt 4.2 konstaterar utredningen att produktionsmedelsskatter ökar kostnaderna för jordbruks- och trädgårdsnäringsen. I samband med denna slutsats förs dock inget kompletterande resonemang om hur mervärden kan bidra till konkurrenskraft. Detta är en genomgående brist i utredningen. Att t ex gott djurskydd är djupt förankrat hos svenska konsumenter påpekas visserligen men ligger inte till grund för ett vidare resonemang. Tvärtom tycks utredningen mena att det är bara möjligt att plocka hem dessa mervärden på marknaden om lagkraven sänks till EU-nivå. Naturskyddsföreningen delar inte uppfattningen att svenska producenter enkelt skulle få mer betalt om miljö- eller djurskyddskraven sänks till EU-nivå och producenterna därefter på frivillig väg upprätthåller en högre standard. För det första är det absolut inte självklart att producenterna skulle välja att gå in i frivilliga åtaganden. För det andra är det lika lite givet att förädling och handel är villiga att premiera dessa åtaganden. Slutligen är det inget som säger att producenterna skulle bli bättre på att saluföra dessa åtaganden än vad man idag är på att lyfta fram svenska mervärden.

Att urholka de svenska mervärdena kommer inte att öka svensk produktions konkurrenskraft – snarare tvärtom. Det kommer att bli ändå svårare för konsumenterna att förstå skillnader mellan olika produktionsformer och därmed fatta beslut om att välja just svenskt. Utredningen pekar självt på att det i hög grad saknas kommunikation till konsumenter om skillnader mellan svensk produktion och konkurrerande rörande t ex djuromsorg. Naturskyddsföreningen instämmer i detta och menar att det svenska lantbruket under en lång tid främst har verkat för att nedmontera mervärden istället för att marknadsföra dem. Näringsens olika organisationer lobbar starkt för att t ex djuromsorgskrav som beteskrav, utrymme för suggor osv skall tas bort. På liknande sätt lyckades näringen förhandla sig till att handelsgödselavgiften slopades. Detta är vad som hörs i debatten och den bild som konsumenterna har med sig in i butiken. Istället borde man satsa på att förmedla dagens striktare lagkrav, i den mån de existerar, vilket även utredningen lyfter fram. Föreningen vill dock betona att detta kan göras utan att lagraven sänks.

Växtskydd – kemisk bekämpning

Utredningens avsnitt om växtskydd (kemiska bekämpningsmedel), kap 4.4, har allvarliga brister eftersom inga av de risker som finns med användning av växtskyddsmedel diskuteras. Utredningen tycks utgå från att dagens gränsvärden för rester i miljö och livsmedel är en skarp gräns mellan farligt och ofarligt. Detta är fel. Gränsvärdena skärps

ofta efter hand allt eftersom kunskap och möjlighet att mäta ökar. Den politiska viljan till försiktighet påverkar också. Gränsvärdena idag tar inte heller hänsyn till alla möjliga cocktaileffekter eller eventuella effekter av hormonstörande ämnen i bekämpningsmedel. Just bristen på analys av hormonstörande ämnen gör att Naturskyddsföreningen inte delar utredningens syn på att EU redan har förbjudit de värsta bekämpningsmedlen.

Avsnittet om bekämpningsmedel redovisar försök genomförda av Hushållningssällskapet som visar att avsaknaden av svampmedel skulle motsvara en förlorad intäkt på 400 miljoner kr årligen. För vem, blir följdfrågan? Har samhällsekonomiska kostnader av effekter på hälsa och miljö inkluderats?

Naturskyddsföreningen delar utredningens slutsats att FoU om alternativa/förebyggande metoder tar lång tid att utveckla. Föreningen menar att denna forskning alltför länge varit eftersatt och att regeringen skyndsamt bör prioritera detta.

Föreningen är tveksam till utredningens slutsats att miljöbelastningen minskar om fler preparat blir tillgängliga på marknaden. Detta återstår att se.

Konsumtion

När det gäller hur konsumentkronan fördelas mellan de olika leden i livsmedelskedjan pekar utredningen på att fördelningen är relativt jämn mellan aktörerna primärproducenter, grossister/förädling och detaljhandeln. Det förs dock inget resonemang om huruvida en jämn fördelning är det som ska eftersträvas. I ett sådant resonemang måste man även ta med frågan om hur stor andel av hushållsbudgeten som idag går till mat; enbart ca 12 %. Dessutom är det så att många kostnader som idag uppstår vid produktion av mat inte betalas av den som förorenar utan snarare av samhället i stort. Om dessa i högre grad syntes i matpriset skulle den del av svensk produktion som i högre grad bidrar till miljö kvalitetsmålen kunna konkurrera även med pris.

Utredningen föreslår ursprungsmärkning på fler varor. Naturskyddsföreningen välkomnar detta men menar att en sådan märkning bara har betydelse för konsumenternas val om svenskt står för verkliga mervärden. Att utredningen å ena sidan vill se mer svensk-märkta varor och förväntar sig att konsumenterna väljer dessa, när utredningen samtidigt förespråkar att striktare lagkrav tas bort, går inte ihop.

Ekologisk produktion

Den ekologiska produktionen har tydliga mervärden gentemot det oekologiska, vilket konsumenten uppfattar. Ekologiskt ökar starkt. Efterfrågan är större än utbudet och i dagsläget tappar det svenska jordbruket marknadsandelar i de fall efterfrågan tillgodoses med import. Betänkandet diskuterar knappt ekologisk odlings roll för att öka konkurrenskraften trots att eko är ett utmärkt exempel på när tydliga mervärden resulterar i ökad lönsamhet. Naturskyddsföreningen strävar efter att den svenska ekologiska produktionen ska öka eftersom det gynnar såväl miljö- och djuromsorg som det svenska jordbrukets lönsamhet.

Kunskap och innovation

Naturskyddsföreningen delar utredningens förslag om ökad satsning på kunskap och innovation men anser att dessa satsningar inte enbart kan gälla konkurrenskraft utan måste inkludera konkurrenskraftens inverkan på miljöfrågor, djuromsorg, hälsa m m.

Föreningen känner sig något tveksam till att mer statliga medel ska kopplas till SLF eftersom näringen själva i hög grad styr SLF.

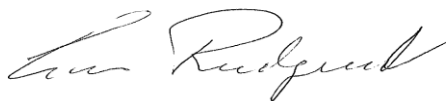
Utgångspunkt

Naturskyddsföreningen invänder starkt mot betänkandets slutsats att en utgångspunkt för en framtida strategi ska vara att villkor och regler för svenska företag ska vara i paritet med konkurrentländerna. Att sänka dagens krav på lantbruket urholkar i praktiken de mervärden som slutbetänkandet pekar på är en förutsättning för en stärkt konkurrenskraft. Det är en sänkt ambition för svenskt lantbruk. Dessutom menar betänkandet att enbart företagets kostnader ska ingå i bedömning av villkor och regler. Naturskyddsföreningen anser att samhällskostnader också måste inkluderas. Föreningen invänder också mot att befintliga och nya regler föreslås utvärderas enbart från ett företags- och konkurrenskraftsperspektiv. Att inte inkludera samhällsekonomiska effekter är att ge en ofullständig bild av nyttor och kostnader.

Vänligen

Johanna Sandahl
ordförande

Gun Rudquist
chef avd för hav, jordbruk och juridik